

ВИВЧАЄМО ДОСВІД

УДК 796.071.4

В. Р. ПАСІЧНИК

ЗМІСТ ЧИННИХ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ СУЧАСНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

Проаналізовано навчальні плани польських та українських вищих навчальних закладів (ВНЗ), які готують вчителів фізичної культури. Виявлено суттєві відмінності систем освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки та розбіжності у кількості навчальних дисциплін циклів гуманітарної і соціально-економічної та медико-біологічної підготовки, яких у ВНЗ України значно більше, ніж у навчальних планах ВНЗ Польщі. Виявлено, що навчальні плани польських ВНЗ порівняно з українськими передбачають більше годин на практичні й лабораторні заняття, ніж теоретичну підготовку.

Ключові слова: вчитель, фізична культура, навчальний план.

В. Р. ПАСИЧНИК

СОДЕРЖАНИЕ ДЕЙСТВУЮЩИХ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ПОЛЬШИ И УКРАИНЫ

Проанализированы учебные планы польских и украинских вузов, готовящих учителей физической культуры. Выявлены различия в количестве учебных дисциплин циклов гуманитарной и социально-экономической, а также медико-биологической подготовки, которых в вузах Украины значительно больше, чем в учебных планах вузов Польши. Выявлено, что учебные планы польских вузов, по сравнению с украинскими, выделяют больше часов на практические и лабораторные занятия, чем на теоретическую подготовку.

Ключевые слова: учитель, физическая культура, учебный план.

V. R. PASICHNYK

THE MEANING OF ACTUAL SYLLABUS OF PHYSICAL TRAINING TEACHERS PREPARATION IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN POLAND AND UKRAINE

Polish and Ukrainian higher educational establishments preparing physical training teachers syllabus is analyzed here. It is determined that there are considerable distinctions between systems of educational and qualification levels of preparation and discrepancies in the number of studying subjects of humanitarian, social and economic and medical and biological preparation which are more dominant in Ukrainian higher educational establishments than in Polish ones. It is determined that Polish syllabus in comparison with Ukrainian foresees more time for practical and laboratory classes than for theoretical ones.

Key words: teacher, physical training, syllabus.

Виведення української освіти на загальноєвропейський простір, застосування нових педагогічних технологій, пошук найбільш оптимальних концептуальних підходів до розвитку національної освіти зумовлюють зростання наукового і практичного інтересу до вивчення зарубіжного досвіду підготовки вчителів у ВНЗ. Щодо цього цікавий досвід у підготовці вчителів фізичної культури має Польща, яка з 1999 р. почала реформування освіти і першою в Європі започаткувала щоденні уроки фізичної культури у різних типах шкіл.

На думку польських та українських вчених у галузі педевтології, сучасна система підготовки вчителів, в т. ч. спеціалістів фізичної культури та спорту, повинна творчо використовувати інноваційні надбання у цій галузі інших країн у таких напрямках: застосування інноваційних технологій у навчально-виховному процесі ВНЗ [6]; підготовки вчителів до викладання двох предметів у школі [4]; удосконалення науково-педагогічної діяльності викладачів ВНЗ [2, с. 313; 3, с. 144]; поживлення наукових досліджень у галузі педагогіки, психології, теорії і методики фізичного виховання [5, с. 73; 7, с. 24]; впровадження актуальних наукових проєктів у практику роботи шкіл та вищих навчальних закладів [1].

Мета дослідження – виявити спільні риси і відмінності змісту підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в польських та українських ВНЗ фізичного виховання та спорту.

Підготовку вчителів фізичної культури у Польщі здійснюють 6 академій фізичного виховання (АФВ) і 2 їх філії та понад 20 інших державних і приватних вузів (університети, педагогічні академії та інститути). Підготовка спеціалістів фізичного виховання і спорту здійснюється на стаціонарних, заочних і вечірніх відділах, а також на післядипломних курсах (*studia podyplomowe*).

Для досягнення мети нами були проаналізовані навчальні плани українських і польських вузів, в яких готуються вчителі фізичної культури: Варшавської АФВ ім. Ю. Пілсудського та її філії в м. Бяла-Підляска, Гданської і спорту ім. А. Снядецького, Катовицької АФВ ім. Є. Кукучки, Краківської АФВ ім. Б. Чеха, Келецького гуманітарно-природничого університету ім. Я. Кохановського, Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, Волинського національного університету ім. Лесі Українки, Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, Львівського державного університету фізичної культури, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

На відміну від системи підготовки вчителів фізичної культури в Україні, де підготовка здійснюється за кваліфікаційними рівнями «бакалавр» (4-річний термін навчання), «спеціаліст» (1-річний термін навчання) та «магістр» (1-річний термін навчання), в Польщі фахівців фізичного виховання і спорту готують за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: «ліценціат» (3-річний термін навчання) та «магістр» (2-річний термін навчання).

В процесі аналізу змісту планів ми брали до уваги той факт, що, на відміну від Польщі, де підготовка за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» спрямована передусім на підготовку випускника до праці в гімназії та ліцеї, а також для проведення спортивно-масової і рекреаційної діяльності серед різних вікових груп населення, в Україні підготовка магістра спрямована переважно на професійну діяльність випускника у ВНЗ. Зважаючи на це, ми порівнювали зміст навчальних планів окремих вузів Польщі і України за освітньо-кваліфікаційними рівнями «ліценціат» і «магістр» в Польщі та освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «спеціаліст» в Україні.

В аналізованих планах польських ВНЗ із спеціальності «фізичне виховання» серед дисциплін гуманітарного циклу (загального циклу, якій у деяких польських ВНЗ об'єднується з циклом основних предметів) провідну роль відіграють наступні дисципліни: філософія, соціологія, іноземна мова, інформаційні технології. В частині ВНЗ Польщі до цього циклу відносять також педагогіку і психологію. Найвищі показники розподілу кількості годин з цих дисциплін відносно загальної кількості (у %) виявлено у навчальних планах Келецького Гуманітарно-природничого університету, філії в м. Петриков-Трибунальський і Варшавській АФВ – відповідно 19,6% і 11,4%. Найнижчий показник – у Краківській АФВ (10,3%).

Крім вищеназваних дисциплін, у польських ВНЗ також викладаються наступні дисципліни гуманітарного і соціально-економічного циклу: статистика, охорона інтелектуальної власності, ергономіка і охорона праці, логіка, антропологія, етика, екологія, маркетинг, організація і право в освіті, охорона середовища, основи суспільної комунікації. В

останні роки значно зросла увага до викладання іноземної мови та новітніх інформаційних технологій. Студенти вивчають переважно англійську, німецьку, французьку, італійську, іспанську мови. Крім мов народів Європейського Союзу (ЄС) майбутні вчителі фізичної культури вивчають також російську мову. Підвищена уваги до вивчення іноземних мов зумовлена вступом Польщі у 2004 р. до ЄС та значним зростанням, порівняно з попереднім історичним періодом, контактів із західноєвропейським освітньо-науковим досвідом. Збільшення у навчальних планах годин на дисципліни з інформаційних технологій пов'язана з широким їх розповсюдженням у суспільстві.

В аналізованих навчальних планах вузів України із спеціальності «фізичне виховання» за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «спеціаліст» спектр дисциплін гуманітарного і соціально-економічних дисциплін, що вивчаються студентами, є ширшим. Студентам викладаються такі дисципліни, як педагогіка, психологія, економічна теорія, статистика, правознавство, політологія, культурологія, основи релігієзнавства, ділова українська мова, цивільна оборона, етика і естетика, українська мова, історія України, основи українського народознавства, українська і зарубіжна література, основи законодавства. Вони вивчають англійську, німецьку, французьку мови (за професійним спрямуванням). Найвищий показник з цих дисциплін (у %) мають Львівський державний університет фізичної культури і Дніпропетровський державний інститут фізичного виховання і спорту – відповідно 21,9 і 19,6%; найменший – факультет фізичного виховання Вінницького державного педагогічного університету (12,8%).

Аналіз розподілу кількості годин з дисциплін медико-біологічного циклу (цикл основних предметів стосовно загального бюджету навчального часу) у ВНЗ Польщі із спеціальності «фізичне виховання» свідчить, що немає істотних відмінностей у викладанні цих дисциплін в польських вузах. У навчальних планах зазначаються такі навчальні предмети, як анатомія, біологія, фізіологія, біомеханіка, біохімія, домедична допомога, антропомоторика, біологія спорту, фізіологія спорту, біомеханіка спорту, валеологія (педагогіка здоров'я), гігієна. Найвищий показник у загальному бюджеті навчальних годин з медико-біологічних дисциплін в аналізованих планах польських ВНЗ є у Келецькому гуманітарно-природничому університеті та Гданській АФВ і спорту: відповідно – 36,5 і 26,5%. Найнижчий показник має цикл вищезазначених предметів у навчальному плані Катовицької АФВ – 19,6%.

Аналізовані навчальні плани ВНЗ України із спеціальності «фізичне виховання» містять наступні дисципліни медико-біологічного циклу: анатомія людини, спортивна фізіологія, біологія, біохімія, біомеханіка, фізіологія, фізіологічні основи фізичної культури, фізична реабілітація, основи медичних знань, спортивна медицина, фармакологія в спорті, спортивна морфологія, гігієна, біохімічні дослідження у ФКіС, спортивна генетика, методи обстеження в лікарському контролі, лікувальна фізкультура, масаж, валеологія і основи медичних знань, основи безпеки життєдіяльності, медико-біологічне забезпечення фізичного виховання. Найвищі показники у навчальних годинах (у %) з цих дисциплін мають Вінницький державний педагогічний університет і Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту: відповідно 16 і 13,6%. Натомість найнижчий показник – у Тернопільському національному педагогічному університеті – (9,8%).

Цикл професійно-орієнтованої і практичної підготовки (фахові предмети) студентів із спеціальності «фізичне виховання» аналізованих польських АФВ містить наступні навчальні дисципліни: теорія і методика фізичного виховання, теорія і методика легкої атлетики, теорія і методика гімнастики, теорія і методика плавання, теорія і методика лижного спорту, теорія і методика спорту неповносправних осіб, історія фізичної культури, теорія туризму і рекреації, теорія спорту, ритміка і танці, рухливі ігри. Найвищий показник розподілу годин у навчальному плані з цих дисциплін (у %) мають філія Варшавської АФВ і Краківської АФВ – відповідно 61,1% і 61,9%, найнижчий – філія Келецького гуманітарно-природничого університету в м. Петрков-Трибунальський – 24%.

Цикл дисциплін професійно-орієнтованої і практичної підготовки у навчальних планах ВНЗ України із спеціальності «фізичне виховання» складається з наступних предметів: теорія і методика фізичного виховання, теорія і методика плавання, теорія і методика лижного спорту, теорія і методика викладання атлетизму, основи теорії і методики спортивного тренування, сучасні технології викладання фізичної культури, спортивні споруди і обладнання, управління у сфері фізичної

культури, олімпійський і професійний спорт, ритміка і хореографія, організація спортивно-масових заходів, гімнастика з методикою оздоровчої гімнастики, туризм, економіка фізичної культури, фізична реабілітація, медико-біологічні дослідження в ФКіС, методи метрологічного контролю, історія фізичної культури, традиції фізичної культури в Україні, професійний спорт, сучасні технології викладання спортивних дисциплін, Найвищий показник навчальних годин у цьому циклі є у Львівському державному університеті фізичної культури і Тернопільському національному педагогічному університеті – відповідно 48,7 і 44,1%, найнижчий – у Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту (37,7%).

Порівняльний аналіз навчальних планів ВНЗ Польщі і Україна із спеціальності «фізичне виховання» дав змогу виявити наступні відмінності у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури:

- суттєва відмінність у підготовці фахівців фізичного виховання і спорту у ВНЗ цих країн полягає в існуванні різних систем освітньо-кваліфікаційних рівнів. В Україні фахівців фізичного виховання готують за освітньо-кваліфікаційними рівнями: «бакалавр» (4-річний термін навчання), «спеціаліст» (1 рік підготовки) та «магістр» (1-річний термін навчання). В Польщі підготовка у ВНЗ здійснюється за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями – «ліценціат» (3-річний термін навчання) та «магістр» (2-річний термін навчання);

- цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки у ВНЗ України містить значно більше навчальних дисциплін порівняно з ВНЗ Польщі;

- підготовка фахівців фізичного виховання і спорту у Польщі за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», порівняно з освітньо-кваліфікаційним рівнем «ліценціат», спрямована, насамперед, на поглиблення професійно-педагогічних знань та умінь для педагогічної діяльності в середній і вищій школі, а також, спортивних товариствах. Натомість у підготовці у ВНЗ України із спеціальності «фізичне виховання» за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» основна увага зосереджується передусім на опануванні теоретично-практичних умінь з організації і проведення наукових досліджень у галузі фізичного виховання і спорту;

- цикл дисциплін медико-біологічної підготовки в ВНЗ України містить також значно більше предметів порівняно з навчальними планами ВНЗ Польщі. Водночас у цьому ж циклі плани польських ВНЗ, порівняно з планами українських ВНЗ, передбачають більшу кількість годин на практичні, лабораторні заняття, ніж на теоретичну (з урахуванням часу самостійної роботи студента) їх підготовку;

- загальнопрофесійна підготовка із спеціальності «фізичне виховання» в ВНЗ України, порівняно з фаховим циклом польських ВНЗ, передбачає ширший спектр дисциплін загальнопрофесійної підготовки, натомість професійно орієнтована та практична підготовка у ВНЗ України і Польщі є подібною. Головна увага у фаховій підготовці зосереджується на таких дисциплінах, як теорія і методика легкої атлетики, теорія і методика спортивних ігор, теорія і методика плавання. Зазначимо, що підготовка із зимових видів спорту в польських ВНЗ має глибший і різнобічний характер. Також в аналізованих навчальних планах із спеціальності «фізичне виховання» в польських ВНЗ у цьому циклі підготовки як домінуючій формі контролю знань студентів відводиться іспитам, яких передбачено більше, ніж у відповідному циклі українських навчальних планів;

- окремі концептуальні засади щодо вдосконалення системи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у ВНЗ Польщі можуть біти застосовані у практиці українських вузів, зокрема, з питань розробки стандартів вищої педагогічної освіти: посилення автономії ВНЗ, введення двоступеневої підготовки фахівців (ліценціат та магістр) у вищій освіті; обов'язкове проведення зі студентами стаціонарного та заочного відділів літніх, зимових та туристичних табірних зборів; належне забезпечення студентів необхідним спортивним обладнанням та інвентарем під час проведення практичних занять зі спортивною підготовки; створення умов викладачам ВНЗ для публікування авторських підручників, методичних посібників, наукових та методичних праць (всі польські ВНЗ мають видавничі відділи та власні друкарні).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е., Вільчковська А., Пасічник В. Особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ Польщі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми / Вільчковський Е., Вільчковська А., Пасічник В. – Київ-Вінниця, 2006. – С. 270–274

2. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л. П. Сущенко – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 440 с.
3. Шиян Б. М., Папуша В. Г. Методика викладання спортивно- педагогічних дисциплін у ВНЗ фізичного виховання і спорту: навч. посібник / Шиян Б. М., Папуша В. Г. – Харків: ОВС, 2005. – 208 с.
4. Bielski J., Jak kształcić nauczycieli do nowej rzeczywistości edukacyjnej // Lider 1999. – nr 11 – S. 11–13.
5. Jaworski Z., Buchta K., Rozwój publicznych uczelni wychowania fizycznego w Polsce, Almamem, Warszawa, 2007. – 122 s.
6. Jonkisz J. Pedeutologiczne dylematy reformy edukacyjnej – inspiracje, nadzieje i zagrożenia [w:] Koszyc T., Lewandowski M., Starostiak W. (pod red.) Wychowanie i kształcenie w reformowanej szkole, t. 5. WTN, Wrocław, 2004. – S. 11–17.
7. Lewowicki T. Problemy kształcenia i pracy nauczycieli. – Warszawa-Radom, 2007. – 148 s.